

บทที่ 4

เปรียบเทียบการครอบครองทางอาญาและทางแพ่ง

การครอบครองทางแพ่งนั้น ได้มีกฎหมายกำหนดไว้ชัดเจนแล้วว่า จะต้องเป็นการยึดถือโดยเจตนาที่จะยึดถือทรัพย์สินนั้นเพื่อคน ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1367 ซึ่งบัญญัติว่า บุคคลใดยึดถือทรัพย์สินโดยเจตนาที่จะยึดถือเพื่อคน ท่านว่าบุคคลนั้นได้สิทธิครอบครอง ซึ่งตามมาตรานี้แม้มิได้กล่าวอย่างชัดแจ้งว่าสิทธิครอบครองกับการครอบครองเป็นสิ่งเดียวกันหรือไม่ เนื่องจากในกฎหมายอาญามีความผิดที่กระทำต่อการครอบครองมิใช่สิทธิครอบครองในความผิดที่เกี่ยวกับทรัพย์สิน เช่น ความผิดฐานลักทรัพย์ตามมาตรา 334 ลักษณะการกระทำ ความผิดเป็นการเอาไปเสียซึ่งทรัพย์สินที่อยู่ในความครอบครองของบุคคลอื่นโดยเจตนาทุจริต ความผิดฐานขโมยออกตามมาตรา 352 ลักษณะการกระทำความผิดเป็นการเบียดบังเอาทรัพย์สินของผู้อื่นซึ่งตนได้ครอบครองอยู่เอาเป็นของตน หรือบุคคลที่สามเสียโดยเจตนาทุจริต ความผิดฐานบุกรุกตามมาตรา 362 ลักษณะการกระทำความผิดเป็นการแย่งการครอบครองหรือเข้าไปรบกวนการครอบครองของบุคคลอื่น แม้ตามกฎหมายอาญามีได้กล่าวถึงสิทธิครอบครองเลย เพียงแต่กล่าวถึงในแง่การครอบครองเท่านั้น แต่ก็ถือได้ว่าสิทธิครอบครองกับการครอบครองนั้น เป็นสิ่งเดียวกัน ซึ่งรายละเอียดในเรื่องนี้ผู้เขียนได้กล่าวไว้อย่างละเอียดแล้วในบทที่ 2 ซึ่งในบทนี้จะกล่าวถึงเรื่องการครอบครองในเชิงเปรียบเทียบเกี่ยวกับกฎหมายต่างประเทศและในแง่เปรียบเทียบ

เทียบระหว่างการครอบครองกับทางแพ่งและทางอาญามีลักษณะคล้ายคลึงกัน หรือ
ต่างกันประการใด

แนวคิดเรื่องการครอบครองทางอาญาตามกฎหมายไทยเปรียบเทียบกับกฎหมาย
ต่างประเทศ

1. ความผิดฐานลักทรัพย์

การกระทำความผิดฐานนี้เกิดขึ้นต่อเมื่อ ผู้กระทำความผิดได้กระทำ
ความผิดโดยเอาไปซึ่งทรัพย์สินของผู้อื่นหรือที่ผู้อื่นเป็นเจ้าของรวมอยู่ด้วยโดยเจตนา
ทุจริตวัตถุประสงค์ของกฎหมายอาญาที่มุ่งคุ้มครองตามมาตรา นี้ ก็คือ กรรมสิทธิ์และ
สิทธิครอบครอง ซึ่งการครอบครองตามมาตรา นี้มีลักษณะต่างกันไปตามข้อเท็จจริง
ที่แตกต่างกันพอจะสรุปได้ดังนี้

ก. การเอาทรัพย์สินไป เสียจากการครอบครองอย่างไรถือว่าเป็นการ
เอาไปในลักษณะที่คัดกรรมสิทธิ์หรือสิทธิครอบครองซึ่งเจตนาไปยังผู้กระทำความผิดแล้ว
โดยสิ้นเชิง เห็นว่าการเอาไปจะสำเร็จบริบูรณ์ต่อเมื่อผู้กระทำได้ไปซึ่งการครอบ
ครองทรัพย์สินนั้น ซึ่งต้องพิจารณาจากลักษณะของทรัพย์สิน แต่ศาลฎีกาได้วินิจฉัยตาม
กันมาว่า เมื่อใดที่ผู้กระทำความผิดพาทรัพย์สินนั้นเคลื่อนที่จากที่ วมันตั้งอยู่แล้ว ถือว่า
เป็นการเอาไปแล้ว

โดยเอาไปซึ่งทรัพย์สินของผู้อื่น หรือที่ผู้อื่นเป็นเจ้าของรวมอยู่ด้วยโดยเจตนาทุจริต วัตถุประสงค์ของกฎหมายอาญาที่มุ่งคุ้มครองตามมาตรา นี้ คือ กรรมสิทธิ์และสิทธิครอบครอง ซึ่งการครอบครองตามมาตรา นี้มีลักษณะต่างกันไปตามข้อเท็จจริงที่แตกต่างกันพอจะสรุปได้ดังนี้

การเอาไปซึ่งการครอบครอง อย่างใดถือว่าเป็นการเอาไปในลักษณะที่ตัดกรรมสิทธิ์หรือสิทธิครอบครอง หรือสิทธิครอบครองที่โอนไปยังผู้กระทำความผิด แล้วโดยสิ้นเชิงซึ่งจะเป็นการกระทำความผิดฐานนี้ เห็นว่าการเอาไปจะสำเร็จบริบูรณ์ต่อเมื่อผู้กระทำได้ไปซึ่งการครอบครองในทรัพย์สินนั้นซึ่งต้องพิจารณาจากลักษณะของทรัพย์สิน แต่ศาลฎีกาได้วินิจฉัยหลักความกันมาว่า เมื่อใดที่ผู้กระทำความผิดพาทรัพย์สินนั้นเคลื่อนที่จากที่มันตั้งอยู่ถือว่าเป็นการเอาไปแล้ว

ตาม Model Penal Code ของประเทศสหรัฐอเมริกา มาตรา 206.1 ใช้คำว่า "taking or exercising of unauthorized control" ซึ่งหมายความว่า เป็นการเอาไปเสียจากผู้ที่มีอำนาจที่จะจัดการทรัพย์สินนั้นได้ หรือเป็นการเอาไปจากผู้ครอบครองทรัพย์สินนั้นอยู่นั่นเอง¹

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

¹Sanford H.Kadish and Monard G.Paulhen, Criminal law and Its Prosess Cases and Materials, 3rd ed.(New York:Little Brown and Co., 1975) p.717.

ตาม New York Penal Code (1967) มาตรา 155.05 บัญญัติว่า ความผิดฐานลักทรัพย์หมายถึง การกระทำที่เอาทรัพย์ของผู้อื่นไปเป็นของคนหรือบุคคลที่สามเสียโดยมิชอบด้วยกฎหมาย ภัยไม่จำเป็นต้องมีการแย่งหรือเปลี่ยนแปลงการครอบครองจากเจ้าของทรัพย์สู่ผู้กระทำความผิด แต่ในความเป็นจริงแล้ว การเอาทรัพย์ของผู้อื่นไปเป็นของคนก็เท่ากับเปลี่ยนแปลงสิทธิครอบครองจากเจ้าของทรัพย์มาสู่การครอบครองของผู้กระทำความผิดนั่นเอง²

ส่วน Larceny Act 1968 ของประเทศอังกฤษ องค์ประกอบภายนอกของความผิดฐานลักทรัพย์ คือ take and carry away ซึ่งได้มีบทบัญญัติอธิบายเพิ่มเติมใน s.1(2), &(ii)ว่า take คือ obtain possession ส่วน carry away เป็นการทำให้ทรัพย์นั้นเคลื่อนที่จากจุดที่มันอยู่จากเดิม³ เห็นว่าตาม Larceny Act 1968 นี้ องค์ประกอบภายนอกของความผิดฐานลักทรัพย์คล้ายคลึงกับของไทย คือผู้กระทำความผิดได้ไปซึ่งการครอบครองในทรัพย์ซึ่งคนได้ลักมาด้วย

ศูนย์วิทยทรัพยากร จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

²Ibid., p.717.

³อุไรวรรณ อุคมวิฒนกุล, "ความผิดฐานลักทรัพย์ ศึกษากรณีเอาขานพาหนะของผู้อื่นไปโดยมิชอบ," (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทนิติศาสตร์ คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.2531), หน้า 187.

และตาม Manual of German Law II ของเยอรมันอธิบายคำว่า take away ซึ่งเป็นองค์ประกอบภายนอกกว่าเป็นการเข้าถือเอา (seizure and acquisition of custody) ซึ่งกฎหมายของเยอรมันนี้ได้อธิบายคำว่า "take away" ว่าเป็นการเอาไปหรือเข้าถือเอาไปจากการดูแลรักษา (custody) ไม่ใช่เอาไปเสียจากการครอบครอง (possession) เหมือนตามกฎหมายประเทศอื่น ๆ เพราะกฎหมายเยอรมันยึดถือการครอบครองตามความเป็นจริง (possession in fact) ซึ่งถือว่าการครอบครองหรือสิทธิครอบครองในทรัพย์สินนั้นอยู่กับเจ้าของทรัพย์สิน ซึ่งบางครั้งก็ไม่ได้ยึดถือทรัพย์สินอยู่ในขณะนั้น ทรัพย์สินจะอยู่ในความดูแล (custody) ของผู้ใดก็ตาม เมื่อมีผู้เอาทรัพย์สินไปจากความยึดถือของผู้ยึดถือในขณะนั้นซึ่งไม่จำเป็นต้องเป็นเจ้าของทรัพย์สินก็มีความผิดฐานลักทรัพย์⁴

กรณีที่มีการยึดถือทรัพย์สินแทนผู้อื่น เช่น นายจ้าง ลูกจ้าง ลักษณะการครอบครองทรัพย์สินและสิทธิครอบครองจะอยู่ที่บุคคลใด ในกรณีนี้การครอบครอง (possessory) แท้จริงยังอยู่ที่เจ้าของทรัพย์สินหรือนายจ้างแล้วแต่กรณี ลูกจ้างหรือผู้ที่ยึดถือทรัพย์สินนั้นไว้แทนเป็นเพียงผู้มีหน้าที่รักษาทรัพย์สิน (custody) เท่านั้น แต่ไม่มีอำนาจที่จะจัดการทรัพย์สินนั้นได้ เหตุที่ถือว่าการครอบครองยังอยู่ที่นายจ้างหรือเจ้าของทรัพย์สินทั้งที่บุคคลเหล่านี้มิได้ยึดถือครอบครองทรัพย์สินอยู่ในขณะนั้น เนื่องจากเจ้าของ

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

⁴จัดติ ดิงส์คัทซ์, คำอธิบายประมวลกฎหมายอาญาภาค 2 ตอนที่ 2 และภาค 3 (กรุงเทพฯ:เนติบัณฑิตยสภา 2525), หน้า 2281.

ทรัพย์สินมิได้มีเจตนามอบการครอบครองทรัพย์สินให้ แต่เป็นเรื่องการมอบหมายให้ดูแลทรัพย์สินชั่วคราวเท่านั้นอนางที่จะจัดการทรัพย์สินแท้จริงยังอยู่ที่เจ้าของทรัพย์สิน ลักษณะการครอบครองของลูกจ้างหรือผู้ที่ได้รับมอบหมายให้ดูแลทรัพย์สินมีเพียงการยึดถือทรัพย์สินไว้เท่านั้นมิได้ยึดถือทรัพย์สินอย่างมีเจตนายึดถือเพื่อคนแต่อย่างใด จึงทำให้ไม่ได้มาซึ่งสิทธิครอบครองในตัวทรัพย์สินซึ่งศาลฎีกาก็ได้วินิจฉัยตามหลักที่ได้อ้างว่ามานี้

การยึดถือทรัพย์สินแทนผู้อื่น ตาม Larceny Act 1968 ถือว่าเป็นชนิดของความผิดฐานลักทรัพย์อย่างหนึ่ง ซึ่งเรียกว่า Theft and Larceny by a bailee or trustee ซึ่งในวงการค้าหรือธุรกิจผู้ยึดถือทรัพย์สินแทนเหล่านี้ถือว่าเป็นผู้มีสิทธิครอบครอง (possession) และดูแลรักษา (custody) ทรัพย์สินที่มีราคาทั้งหลายอยู่ในความครอบครองของเขาทั้งสิ้น การเอาไปใช้โดยไม่ได้รับอนุญาต การบกปิดซ่อนเร้น จาหน้าจ่ายจ่ายทรัพย์สินที่อยู่ในความครอบครองของบุคคลเหล่านี้ถือว่าเป็นการเอาไป (taking) ในความผิดฐานลักทรัพย์⁵

จะเห็นว่ากรณีที่มีการยึดถือทรัพย์สินแทนผู้อื่นนี้ ศาลไทยถือว่าการครอบครองยังอยู่ที่เจ้าของทรัพย์สิน ผู้ที่ยึดถือทรัพย์สินนั้นไว้เป็นการยึดถือแทนเจ้าของทรัพย์สินเท่านั้น สิทธิครอบครองมิได้โอนไปด้วยส่วนตาม Larceny Act ถือว่าผู้ที่ยึดถือได้ไปซึ่งสิทธิครอบครองด้วย มิได้เป็นแค่เพียงผู้ยึดถือดูแลเท่านั้น แต่ถ้าผู้ยึดถือ

⁵อุไรวรรณ อุดมวัฒนกุล, ความผิดฐานลักทรัพย์: ศึกษากรณีเอาทรัพย์สินของผู้อื่นไปใช้โดยมิชอบ, หน้า 54.

มีการเอาทรัพย์สินไปเป็นของคนเป็นการกระทำความผิดฐานลักทรัพย์ (Theft) ไม่ใช่อียกยอก (Embezzlement)

กรณีความผิดฐานลักทรัพย์และอียกยอกทรัพย์สินหาย ปัญหาเกี่ยวกับสองเรื่องนี้มีจุดแบ่งแยกที่จะวินิจฉัยว่าจะเป็นการลักทรัพย์ตามมาตรา 334 หรือความผิดฐานอียกยอกทรัพย์สินหายตามมาตรา 352วรรคสอง คือการครอบครองซึ่งถ้าวินิจฉัยว่าการครอบครองทรัพย์สินนั้นยังอยู่กับเจ้าของทรัพย์สิน ผู้ใดเอาไปก็มีความผิดฐานลักทรัพย์ตามมาตรา 334 แต่ถ้าการครอบครองนั้นมิได้อยู่กับเจ้าของทรัพย์สินแล้วผู้ใดเอาไปก็มีความผิดฐานอียกยอกทรัพย์สินหายตามมาตรา 352วรรคสอง ซึ่งแนวคำพิพากษาของศาลฎีกาไทยนั้น กรณีที่จะถือว่าเจ้าของทรัพย์สินยังมีการครอบครองอยู่ จะเป็นกรณีที่เจ้าของทรัพย์สินรู้ว่าทรัพย์สินของตนหายไประหว่างคิดตามค้นหาอยู่⁶ ซึ่งผู้เอาไปจะมีความผิดฐานลักทรัพย์

ในเรื่องความผิดฐานลักทรัพย์หรืออียกยอกทรัพย์สินนี้กฎหมายของประเทศไทยก็ถือว่าเป็นการเอาไปในความผิดฐานลักทรัพย์ชนิดหนึ่ง เรียกว่า taking or lost or mislaid goods or money เช่น ชายคนหนึ่งหากกระเป๋าใส่ต๋างค์ตกหายก็ถือว่าการครอบครองไม่ได้อยู่กับเขาแล้ว เมื่อมีผู้เอากระเป๋าใส่ต๋างค์ที่ตกหายไประกัเป็นความผิดฐานลักทรัพย์ชนิด taking a lost or mislaid goods

⁶คำพิพากษาฎีกาที่ 2769/2534, 1363/2503

or money⁷ แต่ในกรณีเดียวกันนี้ ความคำพิพากษาของศาลไทยถ้าเจ้าของยังอยู่ระหว่างค้นหาทรัพย์สินการครอบครองยังอยู่ที่เจ้าของผู้ใดเอาไป ถือว่ากระทำความผิดฐานลักทรัพย์ แต่ถ้าทรัพย์สินนั้นเจ้าของไม่ตั้งใจติดตามทรัพย์สินแล้วศาลฎีกาวินิจฉัยว่าเป็นทรัพย์สินหาย ผู้ใดเอาไปมีความผิดฐานลักขอกทรัพย์สินหายตามมาตรา 352 วรรคสอง ซึ่งการครอบครองทรัพย์สินนี้จะถือว่าอยู่กับใครนั้น ตามกฎหมายของประเทศอังกฤษถือว่าเมื่อทรัพย์สินใดตกหายการครอบครองจะไม่อยู่ที่เจ้าของทรัพย์สินแล้ว การครอบครองอยู่ที่ผู้ที่พบทรัพย์สินนั้นแม้เขาจะไม่มีสิทธิในทรัพย์สินก็ชอบด้วยกฎหมายเพราะได้มีกฎหมาย บัญญัติให้ผู้พบทรัพย์สินที่ตกหายต้องนำส่งให้รัฐหรือเจ้าของมิฉะนั้นจะมีความผิดฐานลักทรัพย์ กรณีที่กฎหมายของประเทศอังกฤษกำหนดให้ผู้พบทรัพย์สินหายต้องส่งมอบทรัพย์สินนั้นคืนแก่เจ้าของหรือรัฐ ประเทศไทยก็มีแนวคิดในเรื่องการเก็บทรัพย์สินที่ตกหายต้องส่งให้เจ้าหน้าที่หรือรัฐอย่างเดียวกัน แต่ได้บัญญัติให้การกระทำความผิดลักษณะนี้เป็นความผิดฐานลักขอกทรัพย์สินตามมาตรา 352 วรรคสอง ไม่ใช่ลักทรัพย์อย่างของประเทศอังกฤษ

ศูนย์วิทยุทรัพยากร

2. ความผิดฐานลักขอก

ความประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 352 ได้บัญญัติความผิดฐานลักขอกทรัพย์สินไว้ ซึ่งความมาตรานี้ความผิดฐานลักขอกยังได้แบ่งออกเป็น 2 ลักษณะ คือ

⁷Thomas J.Gardner,Criminal Law Principles and Cases,
3rd ed.(London:West publishing co.,1985),p.300.

คือยักยอกทรัพย์สินของบุคคลอื่นตามวรรคแรก และความผิดฐานยักยอกทรัพย์สินหาย
ตามวรรคสอง องค์ประกอบภายนอกของความผิดตามมาตรา 352 แล้วแต่กรณีคือความ
วรรคแรก องค์ประกอบภายนอกของความผิด คือ การเบียดบังทรัพย์สินเป็นของผู้อื่น
หรือซึ่งผู้อื่นเป็นเจ้าของรวมอยู่ด้วย เป็นของตนเองหรือของบุคคลที่สาม ส่วนความ
วรรคสองนั้น ผู้กระทำความผิดได้เบียดบังทรัพย์สินซึ่งผู้อื่นส่งมอบให้โดยสำคัญผิดหรือ
เป็นทรัพย์สินหายที่ผู้กระทำความผิดเก็บได้โดยมีเจตนาทุจริต คือรู้ว่า เป็นทรัพย์สิน
ของผู้อื่น ทรัพย์สินที่ผู้อื่นส่งมอบให้โดยสำคัญผิด หรือเป็นทรัพย์สินหายแล้วแต่กรณี
การครอบครองตามความผิดฐานนี้ ศาลฎีกาได้มีคำพิพากษาวินิจฉัยออกเป็น
เป็นสองกรณี กรณีแรกการครอบครองทรัพย์สินในความผิดฐานยักยอกตามมาตรา 352
วรรคสองเป็นไปตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1367 คือ ต้องมีการ
ยึดถือตัวทรัพย์สินนั้นและต้องมีเจตนาที่จะยึดถือทรัพย์สินนั้นเพื่อตนด้วย

กรณีที่สอง การครอบครองตามมาตรา 352 นี้มีลักษณะเพียงเป็นการ
ยึดถือโดยไม่คำนึงถึงเจตนาของผู้ยึดถือว่าจะยึดถือทรัพย์สินเพื่อตนหรือเพื่อผู้อื่นเลย เช่น
กรณีมอบหมายให้จำเลยยึดถือทรัพย์สินแทนให้จำเลยช่วยซ่อมแซมคูแลรักษา ก็ถือว่าจำเลย
ได้มีการครอบครองทรัพย์สินนั้นแล้ว ซึ่งคำวินิจฉัยของศาลฎีกาส่งวนใหญ่ที่จะถือว่าจำเลย
มีความผิดฐานยักยอก เจ้าของทรัพย์สินจะต้องมีการมอบหมายหน้าที่เกี่ยวกับทรัพย์สิน
นั้น หรือได้รับมอบหมายให้ครอบครองทรัพย์สิน หรือมีหน้าที่ดูแลรักษาทรัพย์สินตามกฎหมาย
ซึ่งในการวินิจฉัยความผิดตามมาตรา 352 ศาลฎีกาจะเน้นเรื่องมีการมอบหมายทรัพย์สินให้
จำเลยกระทำการบางอย่างอันจะถือว่าทรัพย์สินอยู่ในความครอบครองของจำเลยมาก
กว่าจะเน้นเรื่องเจตนาที่จะเบียดบังทรัพย์สินของจำเลย เช่น นายจ้างมอบหมายให้มี
หน้าที่รับเงินค่าสินค้าจากลูกค้า หรือแม้มิได้มีการมอบหมายแต่เป็นหน้าที่โดยตำแหน่ง

เช่น เจ้าอาวาส ถือว่าสิ่งของที่อยู่ในวัดอยู่ในความดูแลของเจ้าอาวาสตามพระราชบัญญัติคณะสงฆ์⁸ เป็นต้น

ตามกฎหมายของประเทศอังกฤษถือว่า ความผิดฐานลักขโมยแยก เป็นความผิดอีกฐานหนึ่งจากความผิดฐานลักทรัพย์ซึ่งตามความผิดฐานลักทรัพย์นั่นเอง มีประเภทของความผิดฐานนี้มากมาย เช่น ลักทรัพย์โดยชักลอบหรือฉ้อฉล ลักทรัพย์โดยใช้กำลังประทุษร้าย การลักทรัพย์โดยบุคคล ได้แก่ การวิ่งราว มอมสุรา เหล่านี้ เป็นต้น⁹ ส่วนความผิดฐานลักขโมยนั้นได้แยกเป็นความผิดต่างหากจากความผิดฐานลักทรัพย์ ซึ่งความผิดฐานลักขโมยนี้ตาม Larceny Act 1968 ผู้กระทำความผิดต้องมีการครอบครองทรัพย์สินชอบ (legal possession) แต่ได้ใช้หรือ เปลี่ยนการยึดถือทรัพย์สินนั้นโดยฉ้อฉลเป็นของคนหรือผู้อื่นที่มิใช่เจ้าของทรัพย์สินเสีย¹⁰ ซึ่งในบางกรณีได้แบ่งประเภทของบุคคลที่ครอบครองทรัพย์สินไว้โดยชอบด้วยกฎหมายออกเป็นหลายประเภท เช่น พนักงานที่มีหน้าที่เก็บเงินเอาเงินที่คนเก็บออกไปใช้ในประโยชน์ส่วนตัวเสีย พนักงานเก็บเงินของธนาคารเอาเงินที่ลูกค้าธนาคารฝากไว้เป็นของคน โบรมกเกอร์ชายหุ้ซึ่งชายหุ้ของลูกค้าโดยมิได้รับคำสั่งขายจากลูกค้าและนำเงินที่ขายนั้นไปลงทุนในหุ้นตัวอื่น แต่ซื้อหุ้นคืนให้ลูกค้าก่อน

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

⁸คำพิพากษาที่ 1608/2519

⁹Thomas J. Gardner, Criminal Law Principle and Cases, p.300.

¹⁰Ibid., p.307.

ก่อนที่ลูกค้าจะทราบว่าหุ้นของคนหายไป นอกจากนี้ในทางปฏิบัติในหลายกรณีก็ถือว่า
 ทางการเอง หรือองค์กรท้องถิ่นถือว่าเป็นผู้กระทำความผิดฐานยักยอกทรัพย์สินนี้ได้
 ถ้าหากทางการหรือองค์กรท้องถิ่นนั้นมียกยอก หรือมูลนิธิตัวที่เป็นของประชาชนส่วนรวม
 อยู่ในความครอบครอง

จะเห็นว่าความประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 352 มิได้บัญญัติว่าผู้ที่
 ครอบครองทรัพย์สินซึ่งเป็นของผู้อื่นนั้นจะต้องเป็นการครอบครองโดยชอบด้วยกฎหมาย
 ก็ตามแต่ทั้งทางทฤษฎีและตามแนวคำพิพากษาฎีกา เห็นพ้องต้องกันว่า จะต้องเป็นการ
 ครอบครองทรัพย์สินของผู้อื่นโดยชอบด้วยกฎหมาย กล่าวคือถ้าเป็นการครอบครองที่
 ไม่ชอบมาตั้งแต่ต้นก็จะไม่ถือว่าเป็นความผิดฐานยักยอกแต่จะเข้าองค์ประกอบความผิด
 ฐานลักทรัพย์เสียก่อน เช่นมีผู้ขโมยทรัพย์สินมาจากเจ้าของทรัพย์สิน ผู้นั้นได้สิทธิครอบครอง
 ในทรัพย์สินที่ตนได้ขโมยมา แม้การได้มาซึ่งสิทธิครอบครองจะมิชอบด้วยกฎหมายก็ตาม
 ผู้กระทำความผิดสามารถใช้สิทธิครอบครองทรัพย์สินที่ตนขโมยมานั้นยันกับผู้อื่นที่มีเป็นเจ้าของ
 ทรัพย์สินได้ ดังได้มีคำกล่าวที่ว่า "ขโมยย่อมมีสิทธิดีกว่าขโมย" แม้ผู้กระทำความผิด
 จะเบียดบังทรัพย์สินนั้นเป็นของตนก็ไม่เป็นความผิดฐานยักยอกอีก เพราะการกระทำของ
 จาเลยเป็นความผิดฐานลักทรัพย์แล้ว นอกจากนี้การได้มาซึ่งสิทธิครอบครองนั้นก็
 มาโดยมิชอบด้วยกฎหมายด้วยและตามแนวคำพิพากษายังได้วินิจฉัยหลักเพิ่มเติมอีกว่า
 การครอบครองทรัพย์สินของผู้อื่นโดยชอบนั้น จะต้องมีการมอบหมายให้ครอบครองทรัพย์สิน
 ด้วย การครอบครองตามกฎหมายประเทศอังกฤษจะเห็นได้ว่า กรณีพนักงานเก็บ
 เงินกิตติ พนักงานธนาคารกิตติ หรือเบรกเกอร์ที่เป็นตัวแทนซื้อขายหุ้น บุคคลเหล่านี้
 ได้ครอบครองทรัพย์สินของเจ้าของทรัพย์สิน โดยเจ้าของไว้วางใจมอบหมายให้ เป็นผู้ดูแล
 ทรัพย์สิน ลักษณะการครอบครองนี้มีลักษณะเป็นการครอบครองทรัพย์สินที่มีเจตนายึดถือ

เพื่อคนตามประมวลกฎหมายแพ่งหรือไม่มี ทั้งสามกรณีนี้ผู้ครอบครองได้ครอบครองทรัพย์สินของเจ้าของทรัพย์สินไว้ก็จริง แต่หาได้มีอำนาจอันที่จะจัดการทรัพย์สินนั้นแต่ประการใดไม่ แต่จะต้องส่งมอบทรัพย์สินนั้นคืนให้แก่เจ้าของทรัพย์สินในเวลาอันสมควร กรณีถือว่าคงมีเจตนาเพียงยึดถือเท่านั้น หากได้เป็นเจตนายึดถือเพื่อคนตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1367 แต่ประการใด

3. ความผิดฐานบุกรุก

ความผิดฐานบุกรุกนี้ เป็นความผิดที่มีองค์ประกอบความผิดเป็นการรบกวนกรรมสิทธิ์และสิทธิครอบครองของเจ้าของทรัพย์สิน ซึ่งได้บัญญัติให้การกระทำที่เป็นการรบกวนกรรมสิทธิ์หรือสิทธิครอบครองเป็นความผิดไว้ในประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 362 ซึ่งตามมาตรา nàyยังแบ่งการบุกรุกออกเป็นกรณี คือ การเข้าไปแย่งการครอบครองอสังหาริมทรัพย์กรณีหนึ่งกับการเข้าไปรบกวนการครอบครองอสังหาริมทรัพย์อีกกรณีหนึ่งซึ่งปัญหาในเรื่องการครอบครองในความผิดฐานนี้ เมื่อความผิดฐานนี้แยกออกเป็น 2 ฐานความผิดตามวรรคแรก คือการเข้าไปแย่งการครอบครองอสังหาริมทรัพย์ จะไม่มีปัญหาเรื่องการครอบครองของเจ้าของอสังหาริมทรัพย์และผู้กระทำความผิด เพราะองค์ประกอบความผิดของฐานนี้คือ การเข้าไปในอสังหาริมทรัพย์ของผู้อื่น เพื่อดำเนินการครอบครองอสังหาริมทรัพย์นั้นทั้งหมดหรือแต่บางส่วน ซึ่งตามหลักทฤษฎีและตามแนวคำพิพากษาฎีกาก็เห็นพ้องต้องกันว่า เจ้าของทรัพย์สินหรือผู้ที่จะเป็นผู้เสียหายในความผิดฐานนี้จะต้องมีการครอบครองอยู่ก่อน แม้ไม่ถึงขนาดที่จะเป็นเจ้าของก็ตามซึ่งลักษณะการครอบครองนี้จะถือตามความเป็นจริงและต้องยึดถืออย่างที่จะใช้ประโยชน์เพื่อคนเป็นการยึดถือโดยมีเจตนาเพื่อคนตามกฎหมายแพ่ง

ส่วนลักษณะการครอบครอง ในความผิดฐานการรบกวนการครอบครอง
 อสังหาริมทรัพย์ของผู้อื่นโดยปกติสุขตามมาตรา 362 วรรคสองนี้ มีปัญหาว่าผู้ที่ยึดถือ
 อสังหาริมทรัพย์อยู่นั้นจะถือว่าเป็นผู้เสียหายตามความผิดฐานนี้จะต้องมีการครอบครอง
 ในลักษณะใด คือจะต้องเป็นการยึดถือเพื่อคนตามกฎหมายแพ่ง หรือมีลักษณะอื่นนอก
 จากนี้ ความแนวคำวินิจฉัยจะเป็นไปในแนวเดียวกัน คือศาลฎีกาเห็นว่าหลักเกณฑ์ตาม
 ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์มาเป็นหลักในการวินิจฉัยว่า ผู้ครอบครองอสังหา
 ริมทรัพย์ที่จะถือว่าเป็นผู้เสียหายตามมาตรานี้จะต้องมีการยึดถืออสังหาริมทรัพย์นั้นอยู่
 และมีเจตนาที่จะยึดถืออสังหาริมทรัพย์นั้น เพื่อคนซึ่งส่วนมากตัวเจ้าของอสังหาริมทรัพย์
 เองจะไม่มีปัญหา เพราะจะต้องยึดถือทรัพย์สินอย่างมีเจตนาที่จะยึดถือเพื่อคนอยู่แล้วจะมี
 ปัญหาเรื่องผู้เช่าอสังหาริมทรัพย์ ซึ่งความแนวคำพิพากษาจะถือว่าผู้เช่าเป็นผู้ยึดถือ
 และใช้ประโยชน์ในทรัพย์สินที่เช่า จึงถือว่าผู้เช่ามีสิทธิครอบครองในทรัพย์สินที่ตนได้
 เช่าไว้แม้จะไม่มี การทำหลักฐานการเช่า เป็นหนังสือหรือพิคสัญญาเช่าไปไม่ว่าจะด้วย
 ประการใด ๆ ก็ตามก็เป็นผู้เสียหายในความผิดฐานนี้ได้

นอกจากนี้ มีข้อสังเกตว่าของศาลฎีกามักจะไม่เน้นเรื่องการครอบครอง
 ของผู้ที่ยึดถือทรัพย์สินในขณะนั้น แต่จะดูลักษณะการกระทำความผิดของผู้กระทำผิดประ
 กอบกับเจตนาของผู้กระทำผิดคิดว่า มีเจตนาที่จะบุกรุกหรือรบกวนการครอบครอง
 ของเขาหรือไม่ และเหตุผลสำคัญของศาลฎีกาอีกประการหนึ่งที่จะช่วยวินิจฉัยความ
 ผิดฐานนี้ คือ ศาลฎีกาจะพิจารณาว่าลักษณะการเข้าไปในอสังหาริมทรัพย์ หรือเคห
 สถานของผู้อื่นเป็นการเข้าไปโดยมีเหตุอันควรหรือไม่ ถ้าเป็นการเข้าไปโดยมีเหตุ
 อันควรก็ไม่เป็นความผิดฐานบุกรุก ซึ่งเหตุอันควรของศาลฎีกาที่วินิจฉัยมานั้นถือประ
 ษณณ์ค่อนข้างเยอะมาก แม้ในความเป็นจริงนั้นจะถือว่าเป็นการผิดจารีตประเพณี แต่เมื่อ

นามาวินิจฉัยความผิดตามหลักกฎหมายแล้วศาลฎีกากลับถือว่าลักษณะการกระทำ เช่นนี้ ยังไม่ถือว่าเป็นการเข้าบวชโดยไม่มีเหตุอันควร เช่น วันเกิดเหตุจาเลยเข้าบวชกระทำ เราผู้เสียหายในบ้านของผู้เสียหายโดยผู้เสียหายยินยอม ไม่ถือว่าการกระทำของ จาเลยเป็นความผิดฐานบุกรุกเคหสถานของรพทร่วม¹¹ เข้าไปในบ้านผู้เสียหาย ครอบครองของผู้เสียหายซึ่งเป็นภรรยาของจาเลยโดยพฤติการณ์นี้คดีที่พบถือว่าเป็นการ เข้าไปโดยมีเหตุอันสมควรไม่มีความผิดฐานบุกรุก¹² เป็นต้น

ส่วนในกฎหมายของประเทศอังกฤษนั้น ถ้ามีผู้ใดบุกรุกเข้าครอบครอง การครอบครองแย่งการครอบครองที่ดินซึ่งมีผู้เช่าอาศัยอยู่นั้น ผู้เช่าเท่านั้นเป็นผู้มี สิทธิฟ้องร้องได้ ผู้ให้เช่าซึ่งเป็นเจ้าของจะฟ้องร้องได้ก็ต่อเมื่อการบุกรุกเช่นนั้น อาจทำความเสียหายถึงผู้ให้เช่าด้วยเมื่อเลิกเช่ากันแล้ว¹³

แนวคิดเรื่องการครอบครองทางแพ่ง เปรียบเทียบกับกฎหมายต่างประเทศ

การครอบครองในทางแพ่ง ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ได้บัญญัติไว้ในมาตรา 1367 ว่าบุคคลใดยึดถือทรัพย์สินโดยเจตนายึดถือเพื่อตนท่านว่า บุคคลนั้นได้สิทธิครอบครอง ซึ่งมาตรานี้ได้กำหนดหลักเกณฑ์ในการที่บุคคลใดจะ

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

11คำพิพากษาฎีกาที่ 704/2536

12คำพิพากษาฎีกาที่ 473/2522

13เชษณ์ฐ วีระพัฒนะ . "ความผิดฐานลักทรัพย์," (วิทยานิพนธ์นิติศาสตร์

ได้สิทธิครอบครองในทรัพย์สินใด จะต้องประกอบด้วยมีการยึดถือทรัพย์สินนั้นไว้ (corpus) และการยึดถือนี้ต้องเป็นการยึดถือเพื่อคนด้วย (animus)

การยึดถือ (corpus) ตามมาตรา 1367 มิได้จำกัดว่าจะต้องเป็น เป็นทรัพย์สินของตนเอง หรือของผู้อื่นอย่างที่มีบัญญัติไว้ตามมาตรา 1382 ดังนั้นสิ่งที่ยึดถือจึงเป็นทรัพย์สินของผู้ใดก็ได้ขอให้ เป็นทรัพย์สินเท่านั้น และไม่จำเป็นต้องเป็นการยึดถือโดยชอบด้วยกฎหมายด้วย การยึดถือจะต้องพิจารณาตามสภาพและข้อเท็จจริงของทรัพย์สินแต่ละชนิดเป็นรายๆ ไป เนื่องจากตามมาตรา 1367 มิได้อธิบายว่าอย่างไรถือว่าเป็นการยึดถือทรัพย์สิน ซึ่งเมื่อศึกษาจากแนวคำพิพากษาฎีกาของศาลแล้วพบว่า การยึดถือนั้น ไม่จำเป็นต้องได้มีการจับต้องควบคุมทรัพย์สินอยู่ในความครอบครองของผู้ยึดถือตลอดเวลา แต่การยึดถือนั้นอย่างน้อยจะต้องมีการเกี่ยวข้องกับทรัพย์สินที่สามารถจะจัดการทรัพย์สินนั้นได้ และสามารถหวงกันมิให้บุคคลอื่นมาขัดขวางรบกวนการครอบครองของเขาได้และศาลฎีกายังได้วินิจฉัยเพิ่มเติมหลักการยึดถือว่า การที่จะถือว่าเป็นผู้ยึดถือทรัพย์สินประเภทอสังหาริมทรัพย์ชนิดที่ดินมือเปล่า นั้นนั้นจะต้องปรากฏว่าได้มีการหาประโยชน์ให้เหมาะสมตามสภาพของทรัพย์สิน ทำให้เห็นว่าได้มีการยึดถือไว้เพื่อคนด้วย

เจตนายึดถือเพื่อคน (animus) เจตนายึดถือเพื่อคนอันจะได้มาซึ่งสิทธิครอบครองตามมาตรา 1367 นั้นไม่จำเป็นต้องมีเจตนายึดถืออย่างเป็นเจ้าของ (animus domini) ก็เป็นผู้มีสิทธิครอบครองในทรัพย์สินได้ เช่น กรณีผู้เช่าที่เช่าอสังหาริมทรัพย์อยู่ก็เป็นผู้ที่ยึดถือทรัพย์สิน โดยเจตนาที่จะได้ใช้ประโยชน์ในทรัพย์สินที่ได้เช่าถือว่ามีเพียงเจตนาที่จะยึดถือเพื่อคนแล้ว ก็ได้สิทธิครอบครองในทรัพย์สินที่ตนได้เช่าแล้ว ในขณะที่เกี่ยวกับผู้ให้เช่าถึงแม้ว่าในขณะที่ตนเอาทรัพย์สินออกให้เช่าตนเอง

ไม่ได้ยึดถือทรัพย์สินไว้ก็ตาม ก็ยังถือว่าผู้ให้เช่าก็มีสิทธิครอบครองในทรัพย์สินที่คนเช่าออก
 ให้เช่าอยู่ในฐานะเจ้าของกรรมสิทธิ์ซึ่งในกรณีนี้การครอบครองจะซ้อนกันอยู่ระหว่าง
 ผู้เช่ากับผู้ให้เช่า

การครอบครองตามกฎหมายเยอรมันตามประมวลกฎหมายเยอรมันถือว่า
 บุคคลที่มีอำนาจโดยข้อเท็จจริง (pouvoir de fait) ในทรัพย์สินเป็นผู้ครอบครอง
 ดังได้บัญญัติไว้ในมาตรา 854 มีความว่า การมีอำนาจแท้จริงเหนือทรัพย์สินย่อมทำให้
 ได้การครอบครอง (Possession of a thing is acquired by the attain
 ment of actual power over the thing) การมีอำนาจแท้จริงเหนือทรัพย์สิน
 เป็นปัญหาข้อเท็จจริงแล้วแต่พฤติการณ์เป็นเรื่องราว ไปแต่ผู้ที่มีอำนาจเหนือทรัพย์สินแท้จริง
 นั้นไม่จำเป็นต้องมีเจตนา¹⁴ ต่างจากการครอบครองตามประมวลกฎหมายแพ่งและ
 พหุศาสตร์ มาตรา 1367 ของไทยซึ่งได้บัญญัติไว้ชัดเจนว่าผู้ที่จะได้สิทธิครอบครองตาม
 กฎหมายจะต้องเป็นผู้ที่ได้ยึดถือทรัพย์สินและมีเจตนายึดถือทรัพย์สินเพื่อตน

การครอบครองตามกฎหมายฝรั่งเศส ตามประมวลกฎหมายฝรั่งเศสมีที่
 มาจากกฎหมายโรมันซึ่งถือว่า เจตนายึดถือเพื่อให้ได้สิทธิครอบครองต้องถึงขนาดมี
 เจตนาเป็นเจ้าของ (animus domini) ด้วย ดังนั้นผู้เช่า ผู้รับฝากทรัพย์สินไม่ถือว่าเป็น
 ผู้ครอบครองทรัพย์สินถือว่าเป็นเพียงผู้ยึดถือเท่านั้น ซึ่งตามมาตรา 1367 ของไทย

¹⁴ พงศกร บุญพันธ์, "สิทธิครอบครอง," วารสารนิติศาสตร์ 4 (มิถุนายน
 2525): 7-22.

ถือว่าผู้เช่า ผู้รับฝากทรัพย์สินมีสิทธิครอบครองในทรัพย์สินที่ตนครอบครองอยู่ เพราะถือว่า
ในขณะนั้นบุคคลดังกล่าวได้มีการยึดถือทรัพย์สินและได้มีเจตนาที่จะยึดถือเพื่อตนแล้ว 15

ส่วนตามกฎหมายอังกฤษและญี่ปุ่นในเรื่องการครอบครองนี้มีหลักกฎหมาย
เหมือนกับของประเทศไทยคือบุคคลใดที่มีเจตนายึดถือทรัพย์สินไว้เพื่อตนไม่ว่าจะอาศัย
สิทธิตามสัญญาหรือทรัพย์สินที่มีสิทธิครอบครองได้ผู้ควบคุมดูแลทรัพย์สินที่ไม่ใช่เจ้าของ
ทรัพย์สิน เช่น ผู้ยืมผู้เช่า ผู้รับจ่านาก็ถือว่าเป็นผู้มีสิทธิครอบครองด้วย เช่นกับกฎหมาย
ไทย 16

เปรียบเทียบการครอบครองทางอาญากับการครอบครองทางแพ่ง

การครอบครองทางอาญานั้น มีแนวความคิดต่างกันเป็น 2 แนว
ดังที่ได้กล่าวมาแล้ว คือ

แนวแรกเห็นว่าการครอบครองทางอาญานั้นเป็นอย่างไรก็เกี่ยวกับการครอบ
ครองตามกฎหมายแพ่งที่บัญญัติไว้ในประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1367

อีกแนวความคิดหนึ่งเห็นว่าลักษณะการครอบครองทางแพ่งกับทางอาญา
มีใช้อย่างเดียวกัน แต่หมายถึง การที่ผู้ครอบครองนั้นมีอำนาจเหนือทรัพย์สินตามความ
เป็นจริงและมีอำนาจที่จะจัดการทรัพย์สินได้ดังปรารถนาแท้จริงและตามแนวคำพิพากษา

15 เรื่องเดียวกัน, หน้า 11.

16 เรื่องเดียวกัน, หน้า 12.

ฎีกาของศาลเองก็วินิจฉัยในเรื่องการครอบครองต่างกันไปตามฐานความผิด ดังนั้น การเปรียบเทียบการครอบครองทางอาญาและทางแพ่ง จึงควรเปรียบเทียบตามฐานความผิดที่ได้ศึกษาไว้แก่ ความผิดฐานลักทรัพย์ ความผิดฐานยักยอกและความผิดฐานบุกรุก ดังต่อไปนี้

1. เปรียบเทียบการครอบครองทางแพ่งกับการครอบครองในความผิดฐานลักทรัพย์

การครอบครองทางแพ่งนั้นมีลักษณะ เป็นอย่างเดียวกับประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์มาตรา 1367 คือ ผู้ที่จะได้สิทธิครอบครองจะต้องได้มีการยึดถือทรัพย์ และมีเจตนาที่จะยึดถือทรัพย์นั้นเพื่อตน ส่วนการครอบครองทรัพย์ตามความผิดฐานลักทรัพย์ ประเด็นในการครอบครองที่จะต้องพิจารณาคือ เป็นการเอาไปจากการครอบครองของผู้อื่น ถ้าผู้ครอบครองเอาทรัพย์ไปโดยทุจริตก็จะเป็นความผิดฐานลักทรัพย์ แต่อาจมีความผิดฐานยักยอกได้ ซึ่งต้องพิจารณาว่าผู้ที่ควบคุมดูแลทรัพย์ ณ ขณะนั้นเป็นผู้ครอบครองหรือไม่ และลักษณะการครอบครองของผู้ยึดถือทรัพย์มีลักษณะ เป็นอย่างไร เหมือนกับการครอบครองที่ได้บัญญัติไว้ตามกฎหมายแพ่งหรือไม่

การครอบครองในความผิดฐานลักทรัพย์ตามความเห็นของนักนิติศาสตร์ เห็นว่าทรัพย์ที่จะเป็นกรรมของการกระทำความผิดจะต้องอยู่ในความยึดถือครอบครองของบุคคลใดบุคคลหนึ่งถึงแม้จะมีใช่เป็นเจ้าของทรัพย์เองก็ตาม ซึ่งการยึดถือนั้นก็ไม่ว่าจะเป็นจะต้องมีการจับต้องตัวทรัพย์ไว้ในมือเสมอไป เช่น ใจ กระบือ ที่เจ้าของปล่อยให้หากินเองในทุ่งก็ถือว่าอยู่ในความครอบครองของเจ้าของทรัพย์อยู่ และผู้ที่ครอบครองย่อมมีสิทธิหวงกันมิให้บุคคลอื่น เข้ามาล่วงล้ำในสิทธิครอบครองของเขา

นอกจากนี้คำวินิจฉัยของศาลฎีกาจะช่วยอธิบายลักษณะของการครอบครองของผู้ยึดถือทรัพย์สินว่ามีลักษณะการครอบครองเป็นอย่างไร ซึ่งได้แบ่งแนวคำพิพากษาศาลฎีกาออกเป็นดังนี้ คือ

ก. การเอาทรัพย์สินไปจากการครอบครองของบุคคลอื่นหรือที่บุคคลอื่นเป็นเจ้าของรวมอยู่ด้วยทรัพย์สินที่เป็นวัตถุแห่งการกระทำความคิดจะต้องมีการยึดถืออยู่ก่อนในกรณีนี้จึงต้องมีผู้ยึดถือทรัพย์สินอยู่ในความครอบครองก่อนและเป็นการยึดถือเพื่อคนความกฎหมายแห่งในทางอาญาก็ใช้หลักเกณฑ์เช่นเดียวกันคือ ถือว่าผู้ครอบครองทรัพย์สินที่ยึดถือทรัพย์สินขณะนั้นเป็นการครอบครองโดยมีเจตนาที่จะยึดถือทรัพย์สินเพื่อคน แต่มีข้อสังเกตว่ากรณีที่มีผู้อื่นยึดถือทรัพย์สินแทนอยู่ จะถือว่าผู้ยึดถือทรัพย์สินมีเจตนายึดถือเพื่อคนด้วยหรือไม่ เช่น ลูกจ้างยึดถือทรัพย์สินที่อยู่ในความครอบครองของนายจ้าง กรณีนี้เห็นว่าลูกจ้างเป็นผู้ยึดถือทรัพย์สินนั้นแทนนายจ้างเป็นการยึดถือโดยไม่มีเจตนาที่จะยึดถือเพื่อคนเมื่อมีผู้เอาทรัพย์สินที่อยู่ในความครอบครองของลูกจ้างในขณะนั้นไปก็เป็นความผิดฐานลักทรัพย์ แต่ผู้เสียหายในความผิดฐานนี้เป็นทั้งลูกจ้างและนายจ้างซึ่งถือว่าสิทธิครอบครองในทรัพย์สินนั้นอยู่ที่นายจ้างหากได้อยู่ที่ลูกจ้างซึ่งเป็นผู้ยึดถือทรัพย์สินแต่อย่างใดไม่ในกรณีที่มีการยึดถือทรัพย์สินแทนเจ้าของทรัพย์สินนี้ ผู้เขียนเห็นว่าในทางอาญาหากจำเป็นต้องมีเจตนาขนาดยึดถือเพื่อคนความกฎหมายแห่งไม่มีเพียงเจตนายึดถือเท่านั้นก็ถือว่าเป็นผู้ครอบครองทรัพย์สินอยู่ตามความเป็นจริงแล้ว แม้สิทธิครอบครองนั้นจะไม่ได้อยู่ที่ผู้ครอบครองทรัพย์สินในขณะนั้นก็ตาม

ข. กรณีมีการยึดถือทรัพย์สินแทนผู้อื่น ซึ่งถ้าผู้ที่ยึดถือนั้นเป็นผู้กระทำความคิดเอาทรัพย์สินไปเสียเองซึ่งต่างจากกรณีที่อยู่ในข้อ ก. ได้กล่าวในข้างต้นแล้วว่าในทางแห่งนั้น ผู้ที่จะมีสิทธิครอบครองหรือเป็นผู้ครอบครองจะต้องเป็นผู้ยึดถือทรัพย์สินโดยมี

เจตนาที่จะยึดถือ เพื่อคนด้วย จึงไม่อาจถือได้ว่าผู้ที่ยึดถือทรัพย์สินแทนผู้อื่นมีเจตนาที่จะยึดถือทรัพย์สินเพื่อคน ผู้ยึดถือทรัพย์สินแทนผู้อื่นจึงไม่ เป็นผู้ครอบครองและไม่มีสิทธิครอบครอง เช่น ลูกจ้าง พนักงาน คนใช้ซึ่งยึดถือทรัพย์สินของนายจ้าง เพื่อปฏิบัติงานให้นายจ้างถือว่าบุคคลเหล่านี้ เป็นผู้ครอบครองทรัพย์สินในขณะนั้น แต่สิทธิครอบครองแท้จริงยังอยู่กับนายจ้าง ในกรณีดังกล่าวทางอาญาคือหลักเกณฑ์เดียวกันคือถือว่าการครอบครองทรัพย์สินดังกล่าวยังอยู่ที่นายจ้าง หากบุคคลเหล่านั้นเอาทรัพย์สินไป เสียจากการครอบครองโดยทุจริต ก็มีความผิดฐานลักทรัพย์

และในกรณีที่ เจ้าของทรัพย์สินมอบทรัพย์สินให้จำเลยยึดถือไว้ เป็นการชั่วคราว หรือเจ้าของทรัพย์สินยังอยู่ด้วยในทางแพ่งถือว่า เจ้าของทรัพย์สิน เป็นผู้ครอบครองทรัพย์สินนั้น อยู่ในทางอาญาคือถือ เช่นเดียวกัน ผู้ยึดถือทรัพย์สินอยู่ในขณะนั้นจึงยังไม่ เป็นผู้ครอบครอง เช่น เจตน์ร่วมมอบธนบัตรและสร้อยทองคำให้จำเลย เพื่อนำไปหาพิธขึ้นบ้านใหม่ของเจตน์ร่วม จำเลยรับเอาไปส่งยามไว้ระหว่างทางเดินไปบ้านใหม่ มีเจตน์ร่วมเดินไปด้วยจำเลยล้วงเอาธนบัตรไป เป็นความผิดฐานลักทรัพย์¹⁷ ผู้เสียหายและจำเลยไปซื้อของด้วยกัน ห่อเงินของผู้เสียหายจะตกจากกระเป๋าเสื้อ จำเลยร้องบอกให้ผู้เสียหายรู้พร้อมกันหยิบห่อเงินมาถือไว้ การที่จำเลยเอาห่อเงินนี้ไปมีความผิดฐานลักทรัพย์¹⁸

¹⁷คำพิพากษาฎีกาที่ 321/2510

¹⁸คำพิพากษาฎีกาที่ 370/2521

ทั้งสองกรณีนี้ถือว่าได้มีการมอบทรัพย์สินให้จำเลยยึดถือไว้ชั่วคราวและเจ้าของทรัพย์สินยังอยู่ด้วยในขณะที่จำเลยกระทำความผิดแม้เจ้าของทรัพย์สินไม่ได้ยึดถือถือว่าสิทธิครอบครองยังอยู่ที่เจ้าของทรัพย์สิน

ค. กรณีทรัพย์สินหาย เป็นกรณีที่ทรัพย์สินนั้นเคยมีการครอบครอง และการครอบครองสิ้นสุดลงโดยไม่มีผู้ใดครอบครองต่อไปอีก ในทางแห่งนั้นการสิ้นสุดการครอบครองมีได้สองกรณีตามมาตรา 1377 และมาตรา 1378 คือการสละเจตนาครอบครองประการหนึ่ง และมีการโอนการครอบครองไปอีกประการหนึ่ง การที่ผู้ครอบครองสละเจตนาครอบครองหรือโอนการครอบครองไป ทำให้ทรัพย์สินตกไปอยู่ในความครอบครองของบุคคลอื่น ซึ่งไม่ทำให้ เป็นทรัพย์สินที่ไม่มีการครอบครองหรือเป็นทรัพย์สินสูญหาย แต่ทรัพย์สินสูญหายเป็น เรื่องทรัพย์สินหลุดพ้นไปจากความยึดถือของเจ้าของหรือผู้ครอบครองโดยมิได้ตั้งใจ ไม่ใช่เรื่องการสละการครอบครองตามกฎหมายแห่งซึ่งใน เรื่องทรัพย์สินสูญหายนี้มีประเด็นเรื่องการครอบครองเข้ามาเกี่ยวข้อง คือกรณีใดที่จะถือว่าเป็นทรัพย์สินสูญหายเนื่องจากเจ้าของสละซึ่งการครอบครองในทรัพย์สินนั้นแล้ว การวินิจฉัยว่าเป็นทรัพย์สินสูญหายหรือไม่จะเกี่ยวเนื่องกับการวินิจฉัยว่าผู้ที่เอาทรัพย์สินไปนั้นจะมีความผิดฐานลักทรัพย์ตามมาตรา 334 หรือ มีความผิดฐานยักยอกทรัพย์สินหายตามมาตรา 352 วรรคสอง

กรณีที่ศาลฎีกาวินิจฉัยว่าการครอบครองยังอยู่ที่เจ้าของทรัพย์สินและไม่เป็นทรัพย์สินสูญหาย คือ การที่เจ้าของทรัพย์สินรู้ว่าทรัพย์สินของคนตกหายและยังอยู่ในระหว่างติดตามหาทรัพย์สินนั้นอยู่ศาลฎีกาก็ถือว่าเจ้าของทรัพย์สินยังมีการยึดถืออยู่และการครอบครองยังอยู่ที่เจ้าของทรัพย์สินหากมีผู้เอาทรัพย์สินไปในขณะนั้นก็ถือว่าเป็นความผิดฐานลักทรัพย์

ซึ่งในกรณีนี้ถือหลักเกณฑ์เดียวกับทางแพ่งว่ายังมีการยึดถือโดยเจตนาที่จะยึดถือเพื่อคนอยู่

2. เปรียบเทียบการครอบครองทางแพ่งกับการครอบครองในความผิดฐานยักยอก

ความผิดฐานยักยอก ตามประมวลกฎหมายอาญามาตรา 352 การกระทำของผู้กระทำที่จะเป็นความผิดตามมาตรา 352 นี้ คือ ได้มีการครอบครองทรัพย์สินซึ่งเป็นผู้อื่นหรือที่ผู้อื่นเป็นเจ้าของรวมอยู่ด้วยแล้ว เบียดบังไปโดยเจตนาทุจริตซึ่งเป็นการกระทำความผิดตามวรรคแรก และการเบียดบังทรัพย์สินที่มีผู้ส่งมอบให้โดยสำคัญผิดหรือ เบียดบังทรัพย์สินที่เป็นทรัพย์สินหายก็ เป็นความผิดตามมาตรา 352 วรรคสอง

ลักษณะการครอบครองความผิดฐานยักยอกนี้ เป็นอย่างเดียวกับในทางแพ่งหรือไม่ เห็นว่าตามแนวคำพิพากษาฎีกาก็ยังได้วินิจฉัยออกเป็น 2 แนว คือถือว่าการครอบครองของผู้ยึดถือจะต้องเป็นการยึดถือและมีเจตนาที่จะยึดถือเพื่อตนตามกฎหมายแพ่ง และอีกแนวหนึ่งวินิจฉัยว่าการครอบครองของผู้ยึดถือนั้น เป็นเพียงมีเจตนายึดถือเท่านั้นหาได้มีเจตนาที่จะยึดถือเพื่อตนแต่ประการใด การครอบครองตามมาตรา 352 จึงคาบเกี่ยวกัน คือจะวินิจฉัยว่าการครอบครองความผิดฐานยักยอกนี้ เป็นไปตามกฎหมายแพ่งเสียทีเดียวก็ยังไม่ชัดเจน แต่การครอบครองความผิดฐานยักยอกนี้จะไม่เป็นไปตามกฎหมายแพ่งก็ไม่ใช่ คือมีส่วนที่เป็นไปตามกฎหมายแพ่งด้วยแต่ไม่ทั้งหมด ส่วนที่ต่างจากในทางแพ่งตามคำวินิจฉัยของศาลฎีกาตามมาตรานี้คือ ผู้ยึดถือทรัพย์สินไม่จำเป็นต้องยึดถือ

โดยมีเจตนาถือถือเพื่อคน เพียงแต่มีการถือถือทรัพย์สินเท่านั้นก็ถือว่าเป็นผู้ครอบครองทรัพย์สินอันจะเป็นผู้กระทำความผิดตามมาตรานี้ได้

3. เปรียบเทียบการครอบครองทางแพ่งกับการครอบครองในความผิดฐานบุกรุก

ความผิดฐานบุกรุกตามประมวลกฎหมายอาญามาตรา 362 มีได้ 2 กรณีคือการเข้าไปแย่งการครอบครองอสังหาริมทรัพย์กรณีหนึ่ง กับการเข้าไปรบกวนการครอบครองอสังหาริมทรัพย์อีกกรณีหนึ่ง การเข้าไปแย่งการครอบครองอสังหาริมทรัพย์ในกรณีแรกจะต้องปรากฏว่าได้มีผู้ครอบครองอสังหาริมทรัพย์อยู่แล้วถูกผู้กระทำความผิดเข้าไปเพื่อถือการครอบครองอสังหาริมทรัพย์นั้นทั้งหมดหรือแต่บางส่วน เนื่องจากวัตถุประสงค์ที่กระทำคืออสังหาริมทรัพย์ การที่จะถือว่าเป็นผู้ครอบครองอสังหาริมทรัพย์นั้นตามมาตรา 362 ใช้หลักเกณฑ์เดียวกับกฎหมายแพ่ง คือต้องมีการถือถือและเจตนาที่จะถือถือทรัพย์สินไว้เพื่อคน ส่วนการเข้าไปรบกวนการครอบครองอสังหาริมทรัพย์นั้นจะเป็นความผิดต่อเมื่อได้มีผู้ครอบครองอสังหาริมทรัพย์อยู่แล้ว ฉะนั้นได้เข้าไปรบกวนการครอบครองของเขา ซึ่งตามแนวคำพิพากษาศาลฎีกาใช้หลักเกณฑ์ทางแพ่งการถือถือและลักษณะการใช้ประโยชน์ตามสภาพของทรัพย์สินมาวินิจฉัยว่าผู้ที่อยู่ในอสังหาริมทรัพย์จะเป็นผู้ครอบครองหรือไม่ เช่น ผู้เช่าอสังหาริมทรัพย์เป็นผู้ครอบครองทรัพย์สินที่เช่าตามกฎหมายแพ่งเพราะผู้เช่าถือถือทรัพย์สินโดยมีเจตนาที่จะถือถือเพื่อใช้ประโยชน์ในทรัพย์สินที่เช่าซึ่งถือว่ามีเจตนาถือถือเพื่อคนและเป็นผู้ครอบครองแล้ว ศาลฎีกาได้วินิจฉัยว่าการชักชวนมิให้ผู้เช่าเช่าอสังหาริมทรัพย์ที่เช่าเป็นการรบกวนการครอบครอง

ของผู้เช่า มีความผิดฐานบุกรุก ผู้เช่าเป็นผู้เสียหายที่จะร้องทุกข์ได้¹⁹

เปรียบเทียบความเหมือนกันและแตกต่างกันระหว่างการครอบครองทางแพ่งกับทาง
อาญา

1. สิ่งที่เหมือนกันระหว่างการครอบครองทางแพ่งกับทางอาญา

- (1) มีการยึดถือเหมือนกัน การยึดถือตามความหมายนี้หมายถึงการปกครองหรือควบคุมทรัพย์สินตามลักษณะสภาพของทรัพย์สินขณะนั้น
- (2) การยึดถือไม่จำเป็นต้องอยู่ในความยึดถือของผู้ยึดถือตลอดเวลาถ้าผู้ยึดถือมีความเกี่ยวข้องกับพวที่จะใช้อำนาจเอามาใช้สอยได้ตามสภาพของทรัพย์สิน ก็ถือว่ามี การยึดถือเหมือนกัน
- (3) การยึดถือไม่จำเป็นต้องมีการควบคุมทรัพย์สินอยู่ตลอดเวลาหากทรัพย์สินอยู่ในความยึดถือของผู้ยึดถือและสามารถใช้อำนาจเหนือทรัพย์สินนั้นหวงกันต่อบุคคลอื่นได้
- (4) การยึดถือทั้งทางแพ่งและทางอาญา เจ้าของทรัพย์สินไม่จำต้องยึดถือทรัพย์สินไว้เอง สามารถมีการยึดถือหรือครอบครองแทนได้
- (5) การยึดถือต้องมีความเกี่ยวข้องกับทรัพย์สินถึงขนาดที่จะหวงกันต่อบุคคลอื่นและถึงขนาดที่จะตัดความเกี่ยวข้องกับผู้อื่นได้ด้วย

¹⁹คำพิพากษาฎีกาที่ 1355/2504

2. สิ่งที่แตกต่างกันระหว่างการครอบครองทางแพ่งกับทางอาญา

การครอบครองตามมาตรา 1367 ต้องมีสาระสำคัญประการหนึ่ง คือ มีเจตนายึดถือทรัพย์สินไว้ เพื่อคนแต่เจตนายึดถือทรัพย์สินไว้ เพื่อคนนี้ไม่ถึงกับต้องถึงขนาด มีเจตนายึดถืออย่าง เป็นเจ้าของทรัพย์สิน

ส่วนในทางอาญาเจตนายึดถือ เพื่อคนไม่ใช่สาระสำคัญในการครอบครองทรัพย์สินแต่อย่างใด เพียงแต่มีการควบคุมดูแล (custody) ไม่มีอำนาจที่จะจำหน่ายทรัพย์สินก็ถือว่าเป็นผู้ครอบครองได้ ซึ่งในทางอาญาในความผิดฐานลักทรัพย์ และ ยักยอกซึ่งวัตถุแห่งการกระทำความผิดเป็นสิ่งหาทรัพย์สิน การยึดถือทรัพย์สินโดยปราศจากการยึดถือ เพื่อคนก็ถือว่าเป็นผู้ครอบครองแล้ว เช่น ลูกจ้างยึดถือทรัพย์สินของ นายจ้างการยึดถือทรัพย์สินในลักษณะนี้มิได้มีเจตนายึดถือ เพื่อคน แต่เป็นการยึดถือแทน นายจ้างซึ่งในทางวิชาการถือว่าเป็นการควบคุมดูแล (custody) ซึ่งไม่ได้สิทธิในการครอบครองทรัพย์สินแต่อย่างใด แต่ในความผิดฐานบุกรุกซึ่งวัตถุแห่งการกระทำความผิดเป็นอสังหาริมทรัพย์ การที่จะถือว่ามีครอบครองอสังหาริมทรัพย์จะต้องปรากฏว่าได้มีการทำประโยชน์ตามสภาพแห่งทรัพย์สินนั้นด้วยโดยเฉพาะอสังหาริมทรัพย์ประเภทที่ดินมีอยู่แล้ว จึงจะถือว่ามีครอบครอง การครอบครองในลักษณะนี้จึงเป็นการยึดถือโดยเจตนายึดถือ เพื่อคนตามกฎหมายแพ่ง

นอกจากนี้ในเรื่องผลของการครอบครอง ในทางแพ่งผู้ครอบครองทรัพย์สิน จะได้ผลประโยชน์ตามข้อสันนิษฐานที่กฎหมายได้บัญญัติไว้ เช่น ได้รับความเสียหายได้มีการยึดถือ เพื่อคนหรือได้ครอบครองโดยสุจริตโดยความสงบและเปิดเผย เป็นต้น ส่วนผลในทางครอบครองทางอาญาก็ต่างกันออกไปในเรื่องถ้าเป็นผู้ครอบครองทรัพย์สินแล้ว ก็สามารถวินิจฉัยฐานะทางกฎหมายว่าเป็นผู้เสียหายหรือไม่ เป็นจำเลยหรือไม่

และสามารถวินิจฉัยถึงความแตกต่างของฐานความผิดในเรื่องลักทรัพย์ หรือยักยอก กล่าวโดยสรุปจตุรร่วมของการครอบครองทั้งทางแพ่งและทางอาญา คือ มีการยึดถือเหมือนกัน โดยมีลักษณะการยึดถือที่จะได้ครอบครองทรัพย์สินเหมือนกัน แต่จุดแตกต่างกันคือในทางแพ่งนั้นการครอบครองจะต้องประกอบด้วยมีการยึดถือ และมีเจตนาที่จะยึดถือทรัพย์สินเพื่อตนความมาตรา 1367 เสมอ ส่วนการครอบครองในทางอาญาในความผิดที่มีวัตถุประสงค์แห่งการกระทำความผิดเป็นสังหาริมทรัพย์ เช่น ความผิดฐานลักทรัพย์ และยักยอก เมื่อมีการยึดถือก็ถือว่ามีการครอบครองทรัพย์สินได้ จึงไม่ต้องพิจารณาว่ามีเจตนาที่จะยึดถือทรัพย์สินเพื่อตนหรือไม่ แต่จะถือเป็นกฎหมายกำหนดไว้ว่าการครอบครองทางอาญาจะต้องไม่มีเจตนาเพื่อตนเสมอไปก็หาได้ไม่ เนื่องจากในความผิดบางฐานที่มีวัตถุประสงค์แห่งการกระทำเป็นสังหาริมทรัพย์จำต้องวินิจฉัยการครอบครองเป็นไปในทางเดียวกับกฎหมายแพ่งอยู่ ได้แก่ ในความผิดฐานบุกรุกถือว่าผู้ที่ครอบครองทรัพย์สินนั้นจะต้องมีเจตนายึดถือทรัพย์สินโดยเจตนาที่จะยึดถือเพื่อตนด้วย

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย